

Visie op de buitenruimte

Inleiding

Stel je voor, het is een mooie herfstdag. De wind blaast gekleurde herfstbladeren rond. Witte wolken vliegen langs de grijze hemel en de zon laat zich af en toe zien. Je bent, zoals elke morgen, met de kinderen naar buiten gegaan. De kinderen stampen met hun laarsjes in de regenplassen en ze schateren van plezier als het opspattende water hun broeken nat maakt. Omdat ze warme jassen dragen, weten ze dat het belangrijk is om je te beschermen tegen de kou. En daarom leer jij ze, dat ze ook de pas geplante bloembollen een warme jas van bladeren kunnen geven. Samen gaan jullie hiermee aan de slag. Als jullie na een half uurtje weer naar binnen gaan, zeggen ze teleurgesteld “Nu al?”. **De kinderen van Kinderwoud gaan graag naar buiten, want buiten is het elke keer anders.**

Het belang van een goede visie

Bij Kinderwoud is het onze missie om kinderen zich optimaal te laten ontwikkelen, met de beste begeleiding in de beste omgeving, en dat ze iedere dag de mooiste dag beleven. Niet alleen binnen, maar zeker ook buiten. Daarom willen we met dit document onze visie op de inrichting van de buitenruimte vastleggen. Zodat ook de buitenruimte de ontwikkeling van de kinderen die aan ons zijn toevertrouwd, optimaal faciliteert en stimuleert.

Wat doet een goede buitenruimte voor de ontwikkeling van de kinderen?

De buitenruimte moet zodanig zijn ingericht dat de kinderen zich vertrouwd en geborgen voelen, zodat ze hun eigenheid kunnen ontdekken en deze spelenderwijs verder kunnen vormen en ontplooien.

We willen onze kinderen meegeven dat we zuinig op het leven mogen zijn. Ons eigen leven, maar ook het leven om ons heen, de dieren, de planten, de aarde. Als we bewust met onze wereld omgaan kunnen we er langer van genieten.

Die bewustwording begint met de kleinste dingen. Nieuwsgierig zijn naar de natuur, afval scheiden, spelen met zand en water. Ook leren we ze zich bewust te zijn van de seizoenen en de meerwaarde te zien van planten en insecten. Door het als organisatie en medewerkers uit te dragen leven we het voor aan de kinderen, zodat ze positief in hun leefomgeving staan. Op die manier is de basis gelegd voor het latere leven.

Tot bloei komen bij Kinderwoud

De kinderen van Kinderwoud komen tot bloei op de opvang. De bloem staat hiervoor symbool. De basis van waaruit kinderen groeien zijn de kernwaarden van Kinderwoud: Geborgenheid, Eigenheid en Zelfontplooiing. Voor een zo goed mogelijke (brein) ontwikkeling richten we ons in de opvang op vier belangrijke pijlers: spelend leren, bewegen, muziek en gezonde voeding. Deze ontwikkelrichtingen biedt Kinderwoud het hele jaar door aan en ze hebben in elk seizoen een andere vorm. Het duurzame hart van de bloem is het middelpunt van deze ontwikkelrichtingen, maar staat ook voor het vergroenen van de buitenruimte ten behoeve van biodiversiteit, klimaat, wateropvang en hittestress.

Hoe is de visie ontwikkeld?

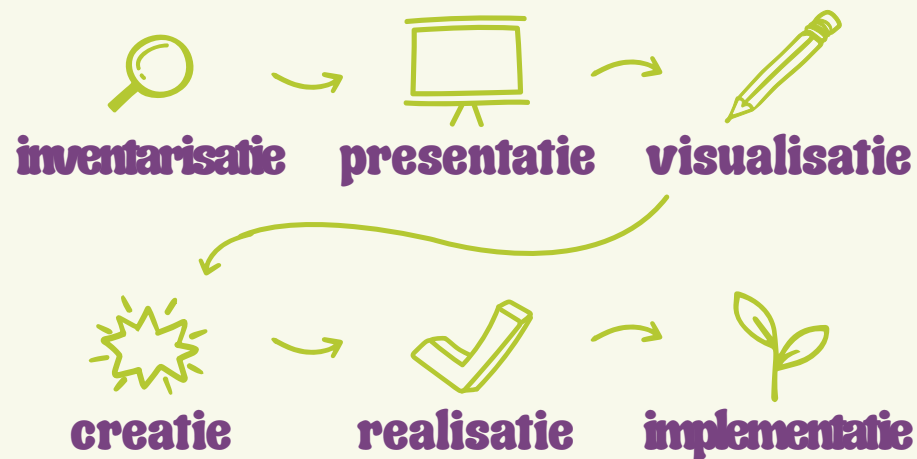
De binnen- en buitenruimte vormen, samen met de kinderen en de pedagogisch medewerkers, de derde pedagoog. Het is daarom noodzakelijk om goed over de inrichting ervan na te denken en een gedegen visie te vormen. Kinderwoud werkte samen met idverde aan deze visie, allebei vanuit hun eigen expertise. Kinderwoud met haar pedagogische kennis op het gebied van optimale kindontwikkeling en kwalitatieve kinderopvang. Idverde met ervaring in het optimaal inrichten van buitenruimtes om kinderen zich optimaal te laten ontwikkelen.

Er zijn meerdere sessies geweest om deze visie te vormen. Kinderwoud heeft een werkgroep (vanuit de organisatie) gevormd die elke sessie samen met idverde overlegde en er is vanuit Kinderwoud een klankbordgroep van pedagogisch medewerkers gevormd die waar nodig aansloot en advies gaf. De input voor de visie is geleverd door alle betrokkenen.

De visie is geschreven samen met idverde, aangevuld door de projectgroep van Kinderwoud en getoetst bij de klankbordgroep. Zo borgen we dat de visie breed wordt gedragen door de gehele organisatie. Want uiteindelijk gaat het er om dat de visie door heel Kinderwoud uitgedragen wordt, dat de buitenruimtes optimaal ingericht zijn en dat ze volop gebruikt worden. Zodat de kinderen er optimaal van kunnen profiteren!

Tenslotte wordt de ontwikkelde visie concreet uitgewerkt. Met een uitnodigend, aantrekkelijk moodboard en pakkende referentiebeelden, relevante schetsen en indien nodig enkele steekwoorden. Ook realiseren we één of twee proeftuinen volgens de nieuwe visie. Op basis daarvan kan de visie vervolgens in de gehele organisatie geïmplementeerd worden.

Betrokkenen

Vanuit Kinderwoud:

Annelies Folkersma
Simone Luchtmeijer
Alma Dedic
Suzanne van Zalingen
Thijs Wijngaarden
Boukje Bos

Projectmanager facilitair
Clustermanager
Clustermanager
PM-er Kinderwoud Baby/Peutergroep
PM-er Kinderwoud BSO
PM'er Kinderwoud Peutergroep + OR

projectgroep

klankbordgroep

Vanuit idverde:

Rozemarijn Weges-Pera
Anne-Merlijn Rijntjes
Pim Lage Venterink

Senior Ontwerper Spelen
Adviseur Spelen en Pedagoog
Productmanager Spelen

De inrichting van de buitenruimte

De buitenruimtes moeten worden ingericht vanuit de visie. Het is belangrijk om dit uit te werken en hier concrete richtlijnen voor vast te stellen. Hierna beschrijven we de wettelijke randvoorwaarden en de wenselijke randvoorwaarden. Daarnaast werken we uit hoe de pijlers in de buitenruimte vorm krijgen en noemen we belangrijke klimaatthema's waar we op de speelplekken ruimte aan willen geven. Tenslotte doen we aanbevelingen hoe de buitenruimte nog beter gebruikt kan worden.

Wettelijke randvoorwaarden

De verplichte eisen vanuit wet- en regelgeving zijn:

- Ten aanzien van speelobjecten gelden de wettelijke bepalingen openbare ruimtes – WAS / NEN-EN1176 –.
- Wettelijke minimale verplichting m^2 buitenruimte. Deze is 3 m^2 per kindplaats en dus kleiner dan de $3,5 \text{ m}^2$ binnen.
- Afscheiding/hekwerk dient te voldoen aan een aantal eisen: hek/afscheiding is minimaal 120 cm hoog, de spijlafstand is maximaal 8 cm, heeft geen opstapmogelijkheid en moet verder voldoen aan het eisenpakket 'Kindveilige omheiningen voor openbare ruimten'.

- Verkeersstromen rondom het gebouw mogen geen onveilige situaties opleveren.

Wenselijke randvoorwaarden

Naast de verplichte eisen vanuit wet- en regelgeving zijn er belangrijke zaken die in elke buitenruimte van Kinderwoud terug moeten komen. Zonder deze onderdelen is het geen complete buitenruimte.

- **Onze vier pijlers** moeten in de buitenruimte voorkomen. Dit zijn spelend leren, bewegen, muziek en gezonde voeding. In de bijlagen staat hoe we dit in elk seizoen concreet maken.
- We hebben de ambitie **om minimaal 5 m^2 aan buitenruimte** per kind te hebben op een vestiging.
- De **gewenste verhouding onverhard/verhard** is 60/40. Dit betekent dat het aandeel verharding nooit meer dan 40% van het oppervlak is en liefst minder. Verharding hoeft niet altijd bestrating te zijn, maar kan ook halfverharding zijn zoals grind, split, gravel, schelpen of houten vlonders. Onverhard kan zijn gras, beplanting, zand of houtsnippers.
- Kinderen moeten **ongestuurd spelen**. Dat betekent zo min mogelijk voorgeschreven spelelementen. Een speelschip zal bijvoorbeeld nooit iets anders zijn dan een schip. Maar een kring van stenen is de ene keer een huis, de volgende keer een circuspiste, daarna het hol van een roverhoofdman en dan weer een boot.

Daarom willen we **zo min mogelijk toestellen** in de buitenruimte. We maken een uitzondering voor speeltoestellen waarvan de spelbeweging niet op een andere manier kan worden aangeboden, zoals een schommel of draaitoestel.

- We vinden **natuurlijke materialen** belangrijk. Dit omvat natuurlijke, levende materialen zoals gevarieerde beplanting en boomsoorten, gras en mos. En ook insecten, vogels, kleine zoogdieren, wormen en spinnen. Maar ook dode materialen zoals steentjes, houten schijven, stammetjes, boomvruchten zoals kastanjes en eikels, zand, water, lucht en aarde. Zelfs vuur mag (mits veilig) in de buitenruimte voorkomen.
- In de buitenruimte bevinden zich **geen onnatuurlijke materialen**. Geen plastic speeltoestellen, geen kunstgras, geen rubbertegels. Losse elementen zoals een emmer of een gieter mogen wel van plastic zijn. Als het op een locatie niet anders kan, bijvoorbeeld i.v.m. schaduw of hoge speeldruk, kan in plaats van natuurgras gekozen worden voor hybride gras.
- Het is belangrijk dat de buitenruimte veel **variatie** biedt, zodat de kinderen hun spel ook kunnen variëren. Dat gaat om variatie in hoogte (heuvel, kuil, helling, plateau), verschillende randen (glooiend, getrapt, scherp, schuin, recht), verschillende ondergronden (hard, zacht, ribbels, gras, zand), open en dichte plekken, zon en schaduw en flexibel inzetbare ruimtes.
- We vinden het belangrijk dat kinderen **veilig** zijn. Maar ze mogen ook leren om met **risico's** om te gaan. Spelen mag best eens spannend zijn. Stoten, prikken (aan een plant),

steken (door een insect), blauwe plekken en een schaafwond vinden we onderdeel van het 'ervaringsleren' dat kinderen bij ons doen.

- Bij veiligheid hoort ook **toezicht**. We vinden het belangrijk dat we de kinderen in de gaten kunnen houden. Maar voor de ontwikkeling van de kinderen is het ook belangrijk dat zij af en toe (het gevoel hebben dat ze) **uit het zicht** zijn. Bijvoorbeeld in een tunnel, achter een wandje of op een afgezonderd plekje.
- **Vies worden mag**, dat vinden we zelfs belangrijk. Kinderen moeten zich ongeremd in een avontuur kunnen storten zonder zich zorgen te maken over hun kleding of handen.
- Vrijwel alle kinderen vinden met **water spelen** leuk, zeker als het buiten warm is. Dit moet alleen geen onveilige situaties meebrengen. Een watertappunt van kraanwater, waarvandaan het water een parcours aflegt via goten of buizen, is leuk. Een ton met stilstaand water waar legionella kan ontstaan, is dat niet. Het is belangrijk dat we zuinig omgaan met drinkwater en dat we hier bewustwording voor creëren. Een goede oplossing kan zijn om het spelen met water te combineren met watergeven. Een ondiepte/wadi waar regenwater een dag in blijft staan voor het de grond inzakt is prima op een BSO speelplek, maar niet op de plek waar de allerkleinsten spelen. Het water **moet op alle speelplekken binnen 24 uur in de grond gezakt** zijn. Tussen beplanting moet het ook binnen 24 uur weggezakt zijn.

Dit willen we altijd in het ontwerp van de buitenruimte terugzien:

Spelend Leren

- **Rollenspel faciliteren**, bijv. met een kring van stenen, een wilgenhut, enkele bomen waar je touwen tussen kunt spannen, iets om zelf een hut van te maken.
- **Samen spelen** leert kinderen om rekening met elkaar te houden. Op je beurt wachten of juist een ander helpen. Daarom is het belangrijk dat in de buitenruimte ruimte is waar kinderen van verschillende leeftijden samen kunnen spelen en dat er elementen zijn waar ze samen mee kunnen spelen.
- Een **veilige leeromgeving voor de kleinsten**: voor de baby's een plek waar ze veilig zijn, maar waar ze ook van alles kunnen ontdekken. Zoals variatie in ondergrond (hard/zacht, warm/koud, glad/wollig), iets te zien, iets te ruiken, iets te horen.
- Om de geleerde informatie te verwerken is het belangrijk dat er plekken zijn waar je even stil kunt zijn en **rust** kunt nemen, zoals in een wilgenhut, op een grote kei achter een dichte struik of op een open plekje tussen de beplanting.

Bewegen

- **Zelf bewegen**: springen, klimmen, glijden, rollen, vallen, opstaan, stoten, rennen, fietsen, gooien, vangen, balanceren, huppelen, kruipen, graven, bouwen, draaien, stoeien, dansen, lachen.
- **Iets laten bewegen**: parcours voor water, buizen waar balletjes doorheen rollen, een heuvel om iets vanaf te laten glijden.
- **Sporten**: kinderen voetballen graag en dat mag. Maar dan niet in een vaststaande pannakooi, maar in een multifunctioneel te gebruiken ruimte met bijv. een palenwand als doeltje. Een palenwand die je daarnaast ook voor andere dingen kunt gebruiken.

Muziek

- **Muziekinstrumenten** kunnen van binnen mee naar buiten worden genomen, een **plek** om samen buiten in een kring te zitten en muziek te maken is gewenst. Muziekinstrumenten die buiten kunnen blijven, bijvoorbeeld houten klankstammen, zijn waardevol maar niet noodzakelijk in elke buitenruimte.
- Muziek vinden we veel terug **in de natuur**, luister maar eens goed. Je hoort bijvoorbeeld knisperende blaadjes van de planten en bomen, tikkende regen op je paraplu, het ruisen van de wind in de boomtakken, het knerpen van het grind of de sneeuw onder je voeten. Daarom willen we dat een deel van de materialisering die we kiezen ook gehoord kan worden.

Gezonde voeding

- Een **plek** om buiten te eten met de kinderen. Het hoeft niet een picknicktafel te zijn, het kan ook een grasveldje zijn waar je een picknickkleed kunt neerleggen. Of een boomstam waar je samen op kunt zitten.
- **Eten kweken** in de buitenruimte: (thee)kruiden, fruit, groenten. Afhankelijk van de talenten en interesses van de pedagogisch medewerkers op locatie kan dit groter (een moestuin) of kleiner zijn (bijv. een muntplantje en een frambozenstruik).

Klimaatthema's

We hebben enkele klimaatthema's opgenomen in onze visie voor de buitenruimte, omdat we het belangrijk vinden om niet alleen voor onze kinderen een prettige leefwereld te creëren, maar voor de wereld als geheel. Deze thema's zijn: **biodiversiteit**, **hittestress**, **wateropvang**, **duurzaamheid** en **circulariteit**.

- De bomen en planten mogen behoorlijk gevarieerd zijn, zodat er ook gevarieerde dieren van kunnen leven. Zo ontstaat zowel qua flora als fauna **biodiversiteit**.
- We willen niet allen voldoende schaduw in de buitenruimte, maar ook voldoende zon. Er moet daarin een goede balans zijn. De schaduw mag deels flexibele schaduw zijn, dus een combinatie van bomen en parasols of schaduwdoeken.
- De wens voor maximaal 40% verharding helpt mee aan de klimaatthema's **wateropvang** en **hittestress**. Het zorgt ervoor dat regenwater gemakkelijker in de grond kan wegzakken. Planten hebben daardoor gemakkelijker toegang tot water en de buitenruimte is in warme periodes koeler.
- Omdat we **duurzaamheid** hoog in het vaandel hebben, streven we ernaar om dit door te trekken als we nieuwe materialen of middelen moeten aanschaffen. We hechten waarde aan de juiste keurmerken (hout) en dat we materiaal op de juiste manier afvoeren door bijvoorbeeld te recyclen.

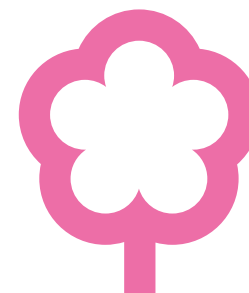
- We streven ernaar om materiaal te hergebruiken in het kader van **circulariteit**. Van oude tegels uit de buitenruimte kan bijvoorbeeld een insectenmuur worden gemaakt of een zit- en stapmuurtje. Ook streven we ernaar om met een gesloten grondbalans te werken. Als ergens grond afgegraven moet worden, dan kan hier bijvoorbeeld weer een speelheuvel van worden gemaakt.

Aanbevelingen

Naast de wettelijke en wenselijke randvoorwaarden en de aandacht voor de klimaatthema's zijn er nog enkele aanbevelingen die we in de visie meenemen.

- Losse onderdelen kunnen waardevolle toevoegingen zijn aan een buitenruimte. Het zijn geen vaste elementen, daarom worden ze niet meegenomen in het ontwerp en de vormgeving van de buitenruimte. We bevelen daarom aan om **meerdere losse elementen** toe te voegen in de buitenruimte. Dit kan gefaseerd of afwisselend worden gedaan. Denk hierbij aan:
 - windgong
 - vergrootglas
 - vogelnestkast
 - spiegels
 - ontdekkisten
 - beschilderde stenen (kevers/lieveheersbeestje)
 - spellen
 - etc.
- Een wisselend aanbod van **Loose Parts**. Het is handig om hiervoor een kist op een vaste plaats te hebben. Met een 'ingrediëntenlijst' die per seizoen verandert, maar die ook samen met de kinderen aangevuld kan worden. Hierbij hoort een open plek om ermee te kunnen spelen, zoals een stuk zand of gras.
- **Wisselkisten** die tijdelijk op een locatie staan en iedere 6 weken doorschuiven naar een volgende locatie. Ook dit zijn geen vaste onderdelen van de buitenruimte en worden daarom niet mee ontworpen, maar zijn wel waardevol om toe te voegen. De kisten kunnen bijvoorbeeld de volgende inhoud hebben:
 - insecten ontdekken
 - plantenkennis
 - een voelkist
 - (lach)spiegels
 - etc.
- De **uitvoerende hovenier** moet aantoonbare kennis hebben van inheemse beplanting, duurzaam en circulair werken, voldoen aan ISO9001 en ISO14001 en VCA-gecertificeerd zijn. De hoveniers die buiten aan het werk zijn moeten in het bezit zijn van een geldige Verklaring Omtrent het Gevrag (VOG). Daarnaast moeten zowel degenen die de aanleg verzorgen als degenen die het onderhoud uitvoeren kennis hebben van de visie op de buitenruimte van Kinderwoud.

Afsluiting

Onze droom: over 5 jaar zijn alle buitenruimtes van Kinderwoud omgevormd volgens deze visie. Kinderen ontwikkelen zich vrij en breed. Ze kennen het verschil tussen een eikel en een beukenootje, durven een worm op te pakken, drinken zelfgekte thee, worden vies en nat, laten zich uitdagen om nieuwe dingen te proberen en hebben de tijd van hun leven op onze opvang!

Bijlagen

Op de volgende pagina's staan tabellen met de vier pijlers spelend leren, bewegen, muziek en gezonde voeding. Boven de kolommen staan de vier symbolen van de seizoenen: herfst, winter, lente en zomer. Per combinatie zijn er vanuit de project- en klankbordgroep voorbeeldactiviteiten bedacht die de kinderen buiten zouden kunnen doen.

Gezonde voeding

Pompoensoep eten van onze eigen tuin. Appels plukken. Appeltaart bakken. Jam maken van bramen. Kijken hoe groot de pompoenen en kalebassen zijn geworden.

Winterthee drinken. De moestuin klaarmaken voor de lente. Vetbollen maken voor de vogels, want dieren moeten ook eten in de winter.

Heksensoep maken. Zaadjes planten voor de moestuin (binnen of buiten) met paprika, komkommer, aardbeien, etc.

Aardbeien eten uit eigen tuin. Munt oogsten in de moestuin. Gezonde (fruit) ijsjes maken en picknicken. Moestuin bijhouden (en ervan proeven natuurlijk!)

Bewegen

Herfstwandeling maken. Stampen in de plassen. Door de bladeren lopen. Kijken wat voor bladeren er zijn. Bladjes verzamelen en er een grote hoop van maken voor de dieren in de winter. We maken een kabouterpad met opdrachten.

Sleetje glijden van een heuvel. Schaatsen op het bevroren plein. Sneeuwballen gooien. Voel met elkaar dat het koud is en ervaar dat we het warm krijgen als we plink bewegen. We maken zelf sporen in de sneeuw en gaan ook op zoek naar andere sporen in de sneeuw.

Tikkertje. Fietsen. In de zandbak. Hinkelen. Blotevoetenpad. Over keien lopen met een prachtige waterval die onder een bruggetje loopt. Parcours maken en dit apleggen. We doen mee aan de daily mile. Elke dag een wandeling maken met de kinderen.

Waterspelletjes. Steppen. Verstoppertje. Wie durft er in het zand te springen? En in de aarde? En in het waterpoeltje? Wandelen met een zomerse picknick.

Muziek

Baby's/kinderen laten spelen met de afgevalen blaadjes. Bladeren aan elkaar rijgen en daarmee ritselen. Luisteren naar de geluiden van de wind, ruisende bomen, regen, etc. Herpsfliedjes zingen.

Je ademdamp ontdekken. Als je schreeuwt, zingt op pluistert zief dat er anders uit! In de(december) periode is er veel sinterklaas- en kerstmuziek. Bij sneeuw zingen we: dag meneer de sneeuwman. Tingelen van ijspegels en knisperen van de sneeuw.

Baby's de windgong laten ontdekken. Luisteren naar de geluiden van dieren. Blij dat het voorjaar is, we doen een muziekoftocht met (zelfgemaakte) instrumenten. Trommelen op een emmer.

Dansen in het water op een modderpoel. Flessen gevuld met water ophangen en ertegenaan slaan met een pollepel. Kringspelletjes met muziek. Muziekwand.

Spelend leren

Regen opvangen (mèten = weten). Buiten op zoek naar spinnen. Eigen web maken. Wilgentakken om doorheen te lopen. Bladeren verven. Kastanjes tellen. Paddenstoelen zoeken. Regen op je gezicht. Ontdekken welke planten zich klaarmaken voor de winter (bladverliezend / bladhoudend). Waarom gebeurt dat?

Diverse figuren invriezen én laten smelten. Sneeuw van buiten kun je mee naar binnen nemen. Wat is het effect? Jas aantrekken. Spring je warm. Wat moet je aan in de winter? We maken voer voor de vogels en hangen dit op. En wat gebeurt er met het schaaltje water als het vriest?

Graspoppetje maken (van een panty en graszaad). Een vogelhuisje timmeren. Verschillende struiken. Paden van schelpen. Door een tunnel kruipen. Bloembollen planten en benoemen. Fruit benoemen. Weet je nog de bolletjes die we hebben geplant in de herfst? Kijk, ze gaan groeien! En de bomen krijgen blaadjes!

We doen waterspelletjes, bijv. emmertje water vullen en doorgeven (hoeveel water zit er nog in je emmertje?) Schaduw van bomen. Kriebelbeestjes zoeken en bekijken. Teken met stoepkrijt en kijken naar de wolken. We tillen stenen op en graven een klein kuiltje bij de boom. Wie wonen daar allemaal En waar zijn ze goed in?

